

בבית המשפט העליון
בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 6198/23
בג"ץ 6199/23
בג"ץ 6477/23
בג"ץ 7525/23
בג"ץ 7955/23

התנועה למען איכות השלטון בישראל

על ידי ב"כ עו"ד אליעד שרגא, תומר נאור, אריאל ברזילי, הידי
נגב, גילי גוטוירט, רחלי אל-שי רוזנפלד, רותם בבלי דביר, תמר
באום, אורי הס, דנה פרימור אזר
מרחוב יפו 108, ירושלים, תל אביב 65202
טל': 02-5000073; פקס: 02-5000076
דוא"ל: tsegal@nblaw.com

העותרת בבג"ץ 6198/23

אחים לנשק ו-20 אח'

על ידי ב"כ עו"ד טומי מנור, עמית מור, טל גנדלמן ואח'
ממשרד נשיץ, ברנדס, אמיר ושות', עורכי דין
מרחוב אחד-העם 31, תל אביב 65202
טל': 03-6235000; פקס: 03-6235001
דוא"ל: tsegal@nblaw.com

העותרים בבג"ץ 6199/23

איילת השחר סיידוף ו-239 אח'

על ידי ב"כ עוה"ד דפנה הולץ-לכנר ו/או קמילה אביגיל מיכמן
ממשרד דפנה הולץ לכנר ושות', עורכי דין
מגדל המוזאון, רח' ברקוביץ 4, תל אביב-יפו
טל': 077-2040881; פקס: 077-2040882
דוא"ל: Lechner@publiclaw.co.il

העותרות בבג"ץ 6477/23

**פורום איילון לזכויות אדם, זכויות חברתיות וצמיחה שוויונית
ואח'**

כולם אצל עו"ד משה שפירא. מגדל הארבעה (הצפוני),
רח' הארבעה 28, קומה 5, תל-אביב 6473925.
למכתבים ומסירות: רחוב גולני 18 רמת-גן 5224232
טל': 03-730-31-43 / טל' אישי: 054-46-47-523 / פקס: 03-730-
23-82 / דוא"ל: moshe.mshapiralaw@gmail.com

העותרים בבג"ץ 7525/23

התנועה הדמוקרטית האזרחית, ע"ר 58070098

על ידי ב"כ עוה"ד גלעד ברנע (מ.ר. 16611)
מרח' קומפרט 21/11, תל אביב-יפו, 6694927
טלפון: 03-6135135; פקס: 03-6135135
דוא"ל: gilad_b@netvision.net.il
וכן על ידי עוה"ד גלעד שר (מ.ר. 9941) ו/או איתן טוקר ואח'
גלעד שרת תלחמי ושות', עורכי דין
מרח' ברקוביץ 4, מגדל המוזיאון, תל אביב-יפו, 6423806
טלפון: 03-60165000; פקס: 03-6015001
דואל: office@gsher-law.com

העותרת בבג"ץ 7955/23

שר הביטחון ואח'
 על ידי פרקליטות המדינה
 משרד המשפטים, ירושלים
 טלפון: 073-3925590; פקס': 02-6467011

איחוד הישיבות באר"י
 ע"י עו"ד שמואל הורביץ
 טלפון: 02-5020565; פקס': 02-5000462

המשיבים בבג"ץ 6198/23

שר הביטחון ואח'
 על ידי פרקליטות המדינה
 משרד המשפטים, ירושלים
 טלפון: 073-3925590; פקס': 02-6467011

איחוד הישיבות באר"י
 ע"י עו"ד שמואל הורביץ
 טלפון: 02-5020565; פקס': 02-5000462

המשיבים בבג"ץ 6199/23

1. שר הביטחון – מר יואב גלנט
 2. רב אלוף הרצי הלוי, ראש המטה הכללי – צבא ההגנה לישראל
 3. ממשלת ישראל
 4. היועצת המשפטית לממשלה – הגב' גלי בהרב מיארה
 על ידי פרקליטות המדינה
 משרד המשפטים, ירושלים
 טלפון: 073-3925590; פקס': 02-6467011

5. יו"ר מפלגת ש"ס – התאחדות הספרדים העולמית שומרי
 תורה – ח"כ אריה דרעי
 על ידי ב"כ עו"ד ישראל באך
 רח' עם ועולמו 3, ירושלים
 טל': 054-2010456; פקס': 02-6505457

6. יו"ר מפלגת הסתדרות אגודת ישראל בארץ ישראל – שר
 השיכון יצחק גולדקנופף
 7. יו"ר מפלגת אגודת החרדים דגל התורה – יו"ר ועדת הכספים
 על ידי ב"כ עו"ד אברהם יוסטמן
 רח' הדף היומי 27/2, ביתר עילית
 טלפון: 052-7292288; פקס': 077-3182667

8. איחוד הישיבות באר"י
 על ידי עו"ד שמואל הורביץ
 טלפון: 02-5020565; פקס': 02-5000462

המשיבים בבג"ץ 6477/23

כתב

היועצת המשפטית לממשלה ואח'
 על ידי פרקליטות המדינה, משרד המשפטים
 מרח' צאלח א-דין 29, ירושלים
 טלפון: 073-3925590; פקס: 02-6467011

המשיבים בבג"ץ 7525/23

איחוד הישיבות באר"י
 על ידי עו"ד שמואל הורביץ
 טלפון: 02-5020565; פקס: 02-5000462

המשיבים בבג"ץ 7955/23

ממשלת ישראל ואח'
 על ידי פרקליטות המדינה, משרד המשפטים
 מרח' צאלח א-דין 29, ירושלים
 טלפון: 073-3925590; פקס: 02-6467011

תשובה מטעם המדינה בבג"ץ 6198/23, 6199/23 ו-6477/23 ("עתירות הגיוס");

כתב תשובה מטעם המדינה בבג"ץ 7525/23, 7955/23 ("עתירות התמיכות");

תגובה לבקשה למתן צו ביניים בעתירות התמיכות

1. בהתאם להחלטות בית המשפט הנכבד (כב' ממלא מקום הנשיא ע' פוגלמן, כב' השופט י' עמית, כב' השופט נ' סולברג) מיום 26.2.2024 ומיום 17.3.2024, מתכבדת המדינה להגיש כתב תשובה לצו על תנאי מטעמה **בעתירות הגיוס**; כתב תשובה לצו על תנאי **בעתירות התמיכות**; ותגובה מטעמה לבקשה למתן צו ביניים **בעתירות התמיכות**, כדלקמן.

הצווים שהוצאו בעקבות הדיון בעתירות

2. במסגרת החלטות בית המשפט הנכבד מיום 26.2.2024, שהתקבלה בעקבות הדיון שהתקיים בעתירות באותו יום, הוחלט, בין היתר, על הוצאת צווים על-תנאי **בעתירות הגיוס ובעתירות התמיכות**, כדלקמן:

" על יסוד עתירות שהובאו לפני בית משפט זה, מצווה בית המשפט כי ייצאו מלפניו צווים על תנאי המכוונים למשיבים כדלקמן:

1. ניתן בזה צו על-תנאי בבג"ץ 6198/23, בג"ץ 6199/23 ובג"ץ 6477/23 המורה למשיבים לבוא וליתן טעם:

א. מדוע לא ייקבע כי סעיף 3 להחלטת ממשלה 682 של הממשלה ה-37 "השירות בצבא הגנה לישראל והוקרת המשרתים" (25.6.2023) בטל (להלן: החלטת הממשלה).

ב. מדוע לא יפעלו לגיוסם לשירות צבאי של תלמידי הישיבות, נוכח פקיעתו של פרק ג'1 לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986 (להלן: חוק שירות ביטחון).

[...]

2. ניתן בזה צו על-תנאי בבג"ץ 7525/23 ובבג"ץ 7955/23 המורה למשיבים לבוא וליתן טעם:

מדוע לא ייקבע כי נוכח פקיעת הסדר דחיית השירות שעוגן בפרק ג' 1 לחוק שירות ביטחון, לא קיים עוד בסיס להעביר כספי תמיכה למוסדות תורניים בגין תלמידי ישיבה ששירותם הצבאי לא נדחה כדין; זאת, בהתאם למבחני התמיכה שנקבעו על ידי משרד החינוך ("מבחנים לחלוקת כספים לצורך תמיכה של משרד החינוך במוסדות תורניים – לימוד ופעולות" (י"פ התשס"ד, 3498)).

3. כמו כן, במסגרת אותה החלטה הורה בית המשפט הנכבד למדינה להגיב לבקשה למתן צו ביניים שהתבקשה בבג"ץ 7955/23, "לעניין העברות כספים לצורך תמיכה במוסדות תורניים"; כן הורה בית המשפט הנכבד למדינה להתייחס למלוא הנתונים הרלוונטיים למתן צו הביניים, והמדינה אכן מסרה נתונים בעניין זה (בהתאם להחלטה מיום 17.3.2024 שבה אושרה בקשת המדינה לקביעת הסדר דיוני), בהודעתה מיום 21.3.2024.

4. להלן תפורט עמדת המדינה בתמצית.

תמצית התשובה לצו על תנאי בעתירות הגיוס

5. נקודת המוצא לדיון בעתירות הגיוס היא קביעותיו של בית המשפט הנכבד בפסק דינו בבג"ץ 3267/97 **רובינשטיין נ' שר הביטחון** (פורסם ביום 9.12.98), לפיה סמכותו של שר הביטחון לדחות את גיוסו של מיועד לשירות ביטחון, בהתאם להוראת סעיף 36 לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986 (להלן: "**חוק שירות ביטחון**" או "**החוק**"), אינה מהווה מקור סמכות להסדר "תורתו אמונתו", קרי, לדחייה גורפת של שירותם הצבאי של כל תלמידי הישיבות, וכי הסדר מסוג זה חייב להיות מעוגן בחקיקה ראשית של הכנסת.

6. לעמדת המדינה, שעה שהחלטת ממשלה מס' 682, במסגרתה הנחתה הממשלה את שר הביטחון, להנחות את צה"ל שלא לנקוט הליכים לגיוסם של תלמידי הישיבות בתקופת הביניים שעד ליום 31.3.24, עומדת לפקוע ביום 31.3.24, קרי בעוד ימים בודדים - הרי שראשו **הראשון** של הצו על תנאי מתייטר.

7. אשר לראשו **השני** של הצו על התנאי שהוצא: ראש זה מורה למדינה לנמק מדוע לא תפעל לגיוסם לשירות צבאי של תלמידי הישיבות.

8. מלכתחילה התבססה החלטת הממשלה 682 על הנחת יסוד של קידום חקיקה בפועל. לפיכך, עם פקיעת תוקפה של ההחלטה, ובהעדר מסגרת נורמטיבית חלופית, החל מיום 1.4.24, לא יהיה קיים מקור סמכות המאפשר המשך הימנעות גורפת מהליכים לגיוס בני הישיבות. כפי שמסרה המדינה בתגובתה המקדמית לעתירות הגיוס ביום 21.2.2024, במצב דברים זה כלל גורמי המדינה המוסמכים יהיו מחויבים לפעול להליכי הגיוס של תלמידי הישיבות החל מיום 1.4.24, בהתאם לדיון.

9. ואכן, משמעות הדברים היא, כי בהיעדרה של מסגרת נורמטיבית להימנעות מגיוסם של תלמידי הישיבות החל מיום 1.4.24, על רשויות הגיוס יהיה לפעול על פי הדין, לקריאה להתייצבות פרטנית של תלמידי הישיבות ובוגרי מוסדות החינוך החרדיים שדחיית השירות שניתנה להם מכוח פרק ג'1 לחוק פקעה, או שהגיעו לגיל גיוס לאחר פקיעת ג'1 לחוק;

תמצית התשובה לצו על תנאי בעתירות התמיכות

10. כפי שהבהירה המדינה בתגובתה המקדמת לעתירות התמיכות מיום 22.2.2024, סעיף 12(י) למבחני התמיכה מושא ענייננו, קובע כי תמיכה במוסד תורני בעד לימודיו של תלמיד שטרם החל את שירותו בצה"ל (למעט תלמיד ישיבת הסדר), תהיה עד למועד ההתייצבות שנקבע לו בצו התייצבות אישי לשירות סדיר. סעיף זה מבהיר כי תמיכה לא תינתן עבור מי שנקרא להתייצב לשירות על-פי דין, והוא מבטא את הזיקה בין ההסדר החוקי הנוגע לגיוסם של בני ישיבות לבין אפשרות קבלת התמיכה.

11. עוד הבהירה המדינה בתגובתה המקדמת, כי היעדר מסגרת נורמטיבית שתאפשר את דחיית שירותם או את אי גיוסם של תלמידי הישיבות כדין, **משליך על חוקיות מתן התמיכות בגין אותם תלמידים בהתאם למבחני התמיכה.**

12. בצו הביניים שהוצא ביום 4.2.14, ב"תקופת הביניים הקודמת", שבין פקיעת חוק טל לבין חקיקתו של פרק ג'1 לחוק, הוחלט (בהרכב מורחב של תשעה שופטים, בדעת רוב כנגד דעתו החולקת של כב' השופט (כתוארו אז) נ' הנדל), לאסור על העברת כספים לצורך תמיכה במוסדות תורניים, ביחס לתלמידי מוסדות תורניים, אשר קיבלו צו גיוס למועדים שונים כמפורט בהחלטה, "ואשר לא התייצבו לגיוס בשל החלטות כלליות של שר הביטחון (או של הפוקד) – ששאלת הסמכות לגביהן מוטלת בספק – לדחות את מועד התייצבותם (ולא מכוח עילה אישית או בחינה פרטנית שנערכה ביחס למועמד מסוים)". ואולם, העתירה שמסגרתה הוצא צו הביניים הנ"ל (בג"ץ 6101/12), נמחקה לבסוף, לאור חקיקתו של פרק ג'1 לחוק שירות ביטחון.

13. לעמדת היועצת המשפטית לממשלה, **בהיעדר בסיס נורמטיבי החל מיום 1.4.24 לאי גיוסם של תלמידי ישיבות ובוגרי מוסדות לימוד חרדיים, לא תקום עוד סמכות להעברת כספי תמיכות למוסדות תורניים, בגין תלמידים המיועדים לשירות ביטחון הלומדים במוסדות אלו (שאינם אוחזים בצו דחיית שירות שטרם פקע).** זאת, הן ביחס למי שבשל מחדלה של המדינה לא התקבלו החלטות פרטניות בעניינם, ולא נקראו להתייצב לשירות על ידי הפוקד בגין הימנעות כללית של רשויות הגיוס מלהוציא צווי התייצבות בעניינם (ככל שתהיה הימנעות שכזו); והן ביחס למי שנקראו להתייצב לשירות, ולא התייצבו אליו כדין – וכל עוד המדובר במי שלא הופטרו באופן פרטני מחובת השירות.

14. עמדה זו של היועצת המשפטית לממשלה, לפיה לא ניתן יהיה להמשיך בהעברת כספי תמיכה למוסדות תורניים בגין תלמידים המיועדים לשירות ביטחון לאחר יום 1.4.24, נסמכת על **אי-החוקיות שתיפול בהתנהלות המדינה**. מבלי שקיים מקור סמכות חוקי ליתן פטור גורף מגיוס בני הישיבות, ולא מתקבלת החלטה פרטנית בעניינם, בניגוד לדין, נשמט מקור הסמכות החוקי להמשיך ליתן תמיכות בעבור לימודיהם של המיועדים לשירות ביטחון.

במילים אחרות, הממשלה אינה רשאית להפר את הוראות חוק שירות ביטחון ולהימנע **באופן גורף** מגיוס של מלש"בים חרדים בהיעדר סמכות מפורשת לעשות כן. כפועל יוצא, היא אינה מוסמכת לממן את הפעילות של אותם מלש"בים, החותרת תחת חובת הממשלה לגייסם.

ראו בג"ץ 4293/22 נאגח טעימאת נ' מנהל יחידת הפיקוח במינהל האזרחי (פורסם ביום 21.8.2022):

"...שלטון החוק, כיבוד החוק וציות לו הם בשר מבשרה, שלא נאמר ערש היוולדה, של כל רשות שלטונית שיונקת חיותה מעקרון חוקיות המינהל".

15. לצד הדברים האמורים, בנסיבות העניין, ובהתאם לפסיקת בית המשפט העליון, נראה שיש לאפשר תקופת היערכות קצרה בלבד, כהוראת מעבר (ראו והשוו, בשינויים המחויבים: בג"ץ 5782/21 לאה זילבר נ' שר האוצר (12.01.2022); להלן: "עניין זילבר"). ויובהר: מעניין זילבר ניתן ללמוד על הצורך בתקופת מעבר. אולם נסיבות ענייננו שונות באופן מהותי מעניין זילבר, שם, בין היתר, דובר על שינוי מדיניות ביחס לסבסוד אישי של מעונות יום ובענייננו מדובר בשאלות של סמכות וחוקיות ביחס לתמיכה במוסדות, חרף פקיעת ההסדר החוקי בעניינם. על כן, בענייננו יש, כאמור, לקבוע תקופת מעבר קצרה בלבד, שבמהלכה ניתן יהיה להמשיך במתן התמיכות עבור בני הישיבות "שתורתם אומנותם". זאת, לצורך היערכות המוסדות הנתמכים והתלמידים הלומדים בהם למצב הדברים החדש שיווצר בשל הוראותיו של חוק שירות ביטחון, והיעדרו של הסדר נורמטיבי חדש בעניינם של מי "שתורתם אומנותם".

16. בנוסף, המדינה תטען, כי בנסיבות העניין, שעה ששנת הלימודים בישיבות מצויה בעיצומה, ככל שיוחלט על מתן צו ביניים, יש מקום לקביעה של הוראת מעבר, שתאפשר את המשך מתן התמיכה עד לסיום שנת הלימודים הנוכחית לאותם מוסדות שבעקבות צו הביניים לא יעמדו בתנאי הסף הקבועים במבחני התמיכה למספר תלמידים מזערי במוסד נתמך, וזאת רק עבור תלמידים **שבגינם ניתן לשלם תמיכות כדין**. הוראת מעבר כאמור מוצדקת על מנת לאפשר היערכות של המוסדות לקראת שנת הלימודים הבאה ובכך לצמצם פגיעה בתלמידים שכלל אינם רלוונטיים להליך המשפטי הנדון בעתירות דגן – הלומדים אף הם באותם מוסדות נתמכים. אף לעניין זה נבקש להפנות את בית המשפט הנכבד לנתונים שנפרשו בהרחבה בהודעת המדינה מיום 21.3.2024.

17. בשים לב לכך שהסעד העיקרי המבוקש בעתירות התמיכות חופף בעיקרו גם לצו הביניים שהתבקש, **הדברים האמורים מתייחסים הן לצו על תנאי שהוצא, הן לבקשה למתן צו ביניים**.

סיכום

18. כפי שראינו לעיל, החל מיום 1.4.24, קרי לאחר פקיעתה של החלטת ממשלה 682, ובהיעדר החלטת ממשלה המאריכה את תוקפה, לא יהיה עוד מקור סמכות חוקי המאפשר הימנעות גורפת מהליכים לגיוס בני הישיבות. כלל גורמי המדינה המוסמכים יהיו מחויבים לפעול בקשר להליכי הגיוס בהתאם לדין; משמעות הדברים היא כי על רשויות הגיוס יהיה לפעול לקריאה להתייצבות של תלמידי הישיבות ובוגרי מוסדות החינוך החרדיים שדחיית השירות שניתנה להם מכוח פרק ג'1 לחוק פקעה, או שהגיעו לגיל גיוס לאחר פקיעת ג'1 לחוק. אופן המימוש של חובה זו ייקבע על ידי רשויות הגיוס.

19. לעמדת היועצת המשפטית לממשלה, החל מיום 1.4.24, לאור הוראותיו הכלליות של חוק שירות ביטחון, ובהיעדרה של מסגרת נורמטיבית שתאפשר זחייה גורפת של שירותם, או את אי גיוסם של תלמידי הישיבות, לא תהיה לממשלה סמכות להמשיך ולהעביר כספי תמיכות למוסדות בגין אותם תלמידים שיהיו חייבים בגיוס על פי הדין.

20. עם זאת, היועצת המשפטית לממשלה סבורה, כי יש מקום לאפשר תקופת היערכות קצרה בלבד, כהוראת מעבר, שבמהלכה ניתן יהיה להמשיך במתן התמיכות, וזאת, בשים לב לצורך בהיערכות המוסדות הנתמכים והתלמידים הלומדים בהם למצב הדברים החדש.

21. ככל שימצא זאת בית המשפט הנכבד לנכון, המדינה מציעה לאפשר לה להגיש תצהיר תשובה משלים, שבו יפורט אופן היערכות רשויות הגיוס לגיוסם של תלמידי הישיבות ובוגרי מוסדות החינוך החרדי.

היום,

סיגל אבנון סוויצקי, עו"ד
סגנית בכירה במחלקת הב"גצים
בפרקליטות המדינה

אבי מיליקובסקי, עו"ד
ממונה על ענייני בג"צים
בפרקליטות המדינה